

Kimmo Rajala

Omaehtoinen eläkesäästäminen

Omaehtoinen eläkesäästäminen

Kimmo Rajala
Opinnäytetyö
Syksy 2014
Liiketalous
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Liiketalous, Taloushallinto

Tekijä: Kimmo Rajala

Opinnäytetyön nimi: Omaehtoinen eläkesäästäminen

Työn ohjaaja: Arja Itkonen

Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Syksy 2015

Sivumäärä: 33

Idea opinnäytetyöhön syntyi sen ajankohtaisuuden merkityksestä sekä omasta kiinnostuksesta aihealueeseen. Eläkeikä nousee jatkuvasti ja elinajan odote kasvaa. On puhuttu myös paljon kestävyysvajeesta nykyisen eläkejärjestelmän ylläpitoon. Voi olla, että tulevaisuudessa pitää tulla toimeen huomattavasti nykyisiä eläkkeitä pienemmällä eläkkeellä.

Opinnäytetyössä käydään läpi, miten suomalainen eläkejärjestelmä muodostuu ja minkä suuruista eläkettä voisi olettaa saavansa eläkeiässä. Esitän myös erilaisia vaihtoehtoja, miten itse pystyy säästämään omaa eläkettään varten, ja minkälaista vaikutusta sillä on tulojen määrään. Tavoite työlläni on tuoda esille omaehtoisen eläkesäästämisen tärkeyttä ja miten sillä voi vaikuttaa oman eläkkeen määrään.

Aineistona käytän suomalaisia talous- ja sijoituskirjoja sekä internetistä löytyvää materiaalia. Käytän vetoketjumenetelmää opinnäytetyössä, ja aion hyödyntää taulukoita ja laskelmia asian havainnollistamiseen. Opinnäytetyötä voi hyödyntää aiheeseen tutustumiseen, ja se toivottavasti herättää jokaisen ajattelemaan omaa eläkeiän toimeentuloa.

Asiasanat: eläke, eläkesäästäminen, eläkejärjestelmä, sijoittaminen, verotus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Bachelor in Business Administration

Author(s): Kimmo Rajala

Title of thesis: Independent retirement saving

Supervisor(s): Arja Itkonen

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2015

Number of pages: 33

This thesis introduces an overview to the Finnish pension system and how you can save for your own retirement. High level of personal interest in the theme behind this thesis is involved also the subject is very visible on the nowadays society.

The retirement age has been rising constantly and people are expected to live longer than they used to. And people are much likely to be able to work much longer. There is also lots of talk about sustainability gap in the maintenance of the current retirement pension. It is possible that people have to get along with considerably less money than current retirement pension.

It is important that people start to save money for themselves long before they reach their retirement age. In my thesis I go through how the Finnish pension system works and how much you could expect to get paid in your own retirement. I also present a range of options about saving for your own retirement and what kind of impact it will have to your income.

In this thesis it is explained how the Finnish system pension works and what one could expect to receive after retiring. The material for my thesis are Finnish economic- and investment books and material which are online sources. To make my point clear I am using tables and calculations for and illustrative purposes. This thesis can be utilized for learning and hopefully it will get people to think about their own retirement plans.

Keywords: investing, retirement, pension saving, pension system, taxation,

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	ELÄKE	9
	2.1 Eläkejärjestelmä ja eläkeuudistus 2017	9
	2.2 Eläkkeen määrä	10
3	SÄÄSTÄMINEN	13
	3.1 Säästämisen suunnittelu	13
	3.2 Omaisuuslajihajautus	14
	3.3 Tuotto ja riskit	15
	3.4 Säästämisen aloittaminen	16
	3.5 Tuotto-odotus	17
4	SIJOITUSMUODOT	20
	4.1 Korkosijoitukset	20
	4.2 Osakesijoitukset	21
	4.3 Asuntosijoittaminen	22
5	SIJOITUSKEINOT	24
	5.1 Rahastot	24
	5.2 Suorat osake ja korkosijoitukset	25
	5.3 Sijoitusvakuutukset	26
6	VEROTUS	27
	6.1 Verovähennykset	28
	6.2 Verotus käytännössä	29
7	TULOKSET JA POHDINTA	30
	LÄHTEET	33

1 JOHDANTO

Suomessa työeläkkeen määrä on tällä hetkellä noin 55 - 60 % viimeisten työvuosien palkasta. Tämän tason ylläpitäminen kuitenkin vaatii laskevasta huoltosuhteesta ja kasvavasta eliniän odotteesta johtuen pidempiä työuria. Vuonna 2014 eläkeikää päätettiin korottaa 63- vuodesta 65-vuoteen. Suomen väestö ikääntyy, sotien jälkeiset suuret ikäluokat ovat jääneet eläkkeelle, ja syntyvyys on laskenut. Tällä hetkellä suurin osa työeläkemaksuista menee nykyisten eläkkeiden maksuun. Osa niistä sijoitetaan ja tällä pyritään turvaamaan eläkkeet myös tulevaisuudessa. Suomen nykyisen väestörakenteen kehityksen johdosta on mahdollista, että eläkejärjestelmä voi kokea tulevaisuudessa lisää muutoksia. Eläkeuudistus 2017 läpi mennessään korottaa eläkeikää 1965 ja sen jälkeen syntyneillä. Eläkeiän korotus on sidottu eliniänodotusta mittaavaan indeksiin. Niin sanottu superkarttuma poistuu, ja kaikkien palkansaajien eläkekarttumaksi tulee 1,5 %. Jos eläkkeen noston aloittamista lykkää oman alarajan jälkeiseen aikaan, maksetaan eläkkeeseen lykkäyskorotusta 0,4 % jokaista lykkäyskuukautta kohti.

Jää nähtäväksi, ovatko nyt tulevat muutokset riittäviä turvaamaan tulevat eläkkeet, vai joudutaanko tulevaisuudessa tekemään edelleen lisää muutoksia. Muutoksia voivat olla esimerkiksi eläkeiän korottaminen jolla tähdätään työurien pidentämiseen, eläkkeiden määrän leikkaaminen, tai eläkemaksujen korottaminen. Todennäköisesti muutokset ovat yhdistelmä näitä kaikkia, ellei sitten päädytä vielä suurempiin rakenteellisiin muutoksiin eläkejärjestelmässä.

Säästämisen historia on Suomessa suhteellisen lyhyt ja pitkään se on ollut talletuksia tai valtion obligaatioita. Edelleenkin suurin yksittäinen sijoitusmuoto on talletukset, mutta pörssiosakkeiden ja rahastojen suosio on kasvanut. Tähän vaikuttaa varmasti osaltaan matala korkotaso, mutta myös ihmisten valistuminen ja varallisuuden kasvu. Tämä on rohkaisevaa koska pitkällä aikavälillä hajautettu osake- tai rahastosalkku on voittanut tuotossa talletukset ja korkosijoitukset. Osana tässä on myös varmasti muutos pankkien toimintatavoissa. Nykyään asiakkaille kerrotaan enemmän säästämisestä, ja myös eläkeasiat otetaan esille.

Tässä opinnäytetyössä on tarkoitus käydä läpi tarkemmin eläkejärjestelmää, ja miten eläkkeen määrä muodostuu. Haluan myös tuoda esille erilaisia keinoja omaehtoiseen säästämiseen eläkettä varten ja kuinka pienilläkin summilla voi vaikuttaa merkittävästi omaan elintasoon eläkkeellä.

Opinnäytetyö toteutetaan vetoketjumallilla, eli tarkoituksena on yhdistää käytännön esimerkkejä teoriaosuuksiin. Käytännön esimerkit toteutan kolmen eri henkilön näkökulmasta, ja tutkin miten erilaiset valinnat vaikuttavat lopputulokseen.

Ensimmäinen esimerkkihenkilö on Sirpa, hän on 30 -vuotias ja työskentelee kaupan alalla. Sirpa on viettänyt paljon aikaa kotona lasten hoidon parissa ja tästä hänelle ei ole kertynyt juurikaan eläkettä. Sirpa on perhekeskeinen ihminen, ja eläkkeelle päästyään hän haluaa auttaa lapsiaan ja viettää aikaa perheensä kanssa. Hänen kuukausittaiset tulonsa eivät ole erityisen suuret, mutta hänellä on 37 vuotta aikaa ennen eläkkeelle jäämistä. Sirpa ymmärtää että koska ei voi pienten tulojensa takia säästää suuria summia kuukaudessa eikä tähän asti kertynyt eläke ei ole erityisen suuri, täytyy hänen ottaa kohtuullisesti riskiä päästääkseen hyvään lopputulokseen.

Toinen esimerkki henkilö on Pasi. Pasi on 50 -vuotias kirjanpitäjä, hän on tehnyt pitkän työuran ja ehtinyt kerryttää eläkettä jonkin verran. Hän on keskituloinen ja fiksu rahankäyttäjä. Pasi tykkää matkustella ja haaveileekin eläkepäivistä jossakin lämpimässä maassa. Eläkkeeseen Pasilla on aikaa vielä 15 vuotta. Sijoittajan Pasi karttaa riskiä, koska ei halua menettää rahojaan. Hän muistaa hyvin 2000-luvun teknologiakuplan ja kuinka osakkeiden arvot romahtivat ja monet menettivät säästönsä.

Kolmas esimerkki on Lasse. Lasse on juuri valmistunut tradenomiksi ja työskentelee myyntiedustajana. Lasse on 25-vuotias joten hänellä on vielä pitkä työura edessään. Lassea ei erityisemmin kiinnosta säästää eläkkeeseen koska sinne on vielä niin pitkä aika ja raha on paljon mukavampi käyttää nyt. Hän kuitenkin pystyy säästämään jonkin verran eläkettä varten, ja on valmis ottamaan kovaa riskiä säästöillään.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Nordea Pankki Suomi Oyj. Nordea on Pohjois-Euroopan suurin finanssipalvelukonserni. Nordealla on johtava asema suuryrityspalveluissa sekä vähittäispankki- ja private banking- toiminnassa. Nordea on myös pohjoismaiden suurin henki- ja eläkevakuutus tuotteiden tarjoaja. Nordean palveluksessa työskentelee tällä hetkellä 32 300 henkilöä.

Nordean brändilupaus on "Teemme sen mahdolliseksi" tämä tarkoittaa että ihmiset tekevät työtä unelmiensa eteen ja Nordea tarjoaa ratkaisuja joilla unelmista voidaan tehdä totta. Tämä sisältää

palveluiden ja tuotteiden jatkuvan kehittämisen asiakkaan tarpeiden mukaan. Nordeaan luottaakin 10 miljoonaa henkilöasiakasta ja 500 000 yritys- ja yhteisöasiakasta.

2 ELÄKE

Eläkkeen tarkoitus on tarjota riittävä toimeentulo eläkeiässä, kun työansiot loppuvat. Lakisääteisen järjestelmän mukaan työeläkettä kertyy kaikilla ansio- tai palkkatyötä tekeville. Työssäkävöiltä ihmisiltä kerätään lakiin perustavia työeläkemaksuja palkkatuloista. Työssäkävöinti ja opiskelu kartuttavat tulevaa eläkettä. Myös jotkin sosiaalietuudet kartuttavat eläkettä.

(Eläkelaitos 2015, viitattu 4.3.2015.)

Eläkkeet rahoitetaan pääasiallisesti jakojärjestelmällä, eli vuoden aikana kerätyillä työeläkemaksuilla työntekijöiltä ja yrityksiltä. Osa kerätyistä eläkemaksuista rahastoidaan ja sijoitetaan tulevien eläkemaksujen keventämiseksi. Järjestelmässä pääsääntöisesti kuitenkin työssäkävöivät rahoittavat eläkkeellä olevien eläkkeet. Nuoremmat ikäpolvet maksavat vanhempien eläkkeet, eli väestörakenteella ja työllisyydellä on iso merkitys. Eläkeläisten osuus kasvaa jatkuvasti ja eläkkeellä ollaan pidempään. Työikäisten osuus vähenee, ja tulevaisuudessa elinaikakerroin vaikuttaa maksettavaan eläkkeeseen vähentävästi jos työelämässä ei jatka nykyistä pidempään. (Eläketurvakeskus 2015, viitattu 4.3.2015.)

2.1 Eläkejärjestelmä ja eläkeuudistus 2017

Työntekijän palkasta peritään suoraan eläkevakuutusmaksut jotka tilitetään yksityisille eläkevakuutusyhtiöille. Näitä Suomessa on muun muassa Ilmarinen, Varma ja Elo. Nämä hoitavat eläkkeiden maksun ja rahastoitujen eläkerahojen sijoittamisen. Toimintaa valvoo sosiaali- ja terveysministeriö ja finanssivalvonta. (Eläketurvakeskus 2015, viitattu 4.3.2015.)

Työntekijän palkasta peritään 2015 alle 53-vuotiailta 5,7 % ja yli 53-vuotiailta 7,2 % työeläkemaksuja. Eläkemaksut perii työnantaja, joka on jo tilittänyt kokonaisuudessaan maksamastaan palkasta alle 53-vuotiailta 23,7 % ja yli 53-vuotiailta 25,2 % työeläkemaksuja. (Eläkelaitos 2015, viitattu 20.3.2015.)

Vuoden 2017 eläkeuudistuksessa vanhuuseläkkeen ikäraja nousee asteittain 63 vuodesta 65 vuoteen. Ensimmäinen ikäluokka johon uudistus vaikuttaa, ovat vuonna 1955 syntyneet. Heidän

vanhuuseläkkeen alaraja on 63 vuotta ja 3 kuukautta. Seuraavan ikäluokan eläkeikä on 63 vuotta ja 6 kuukautta. Tämä porrastus jatkuu vuoteen 2027 asti jolloin vuonna 1962 syntyneiden alin vanhuuseläkkeen ikäraja on 65 vuotta (Eläkelaitos 2015, viitattu 20.3.2015.)

Eläkeuudistuksen mukaan vuonna 2030 eläkeikä ja odotettavissa oleva elinaika kytketään toisiinsa ja eläkeikäraja muuttuu odotettavissa oleva elinajan mukaan. Tämän seurauksena jokaisella 1965 tai sen jälkeen syntyneellä ikäluokalla on oma eläkeikänsä. Jos elinajan odote pitenee, nousee vanhuuseläkkeen ikäraja enintään kahdella kuukaudella vuosittain. (Eläkelaitos 2015, viitattu 1.11.2015.)

Vuodesta 2017 alkaen eläkettä karttuu 1,5 % vuodessa. Eläkkeen karttumisen alkaa 17 ikävuodesta alkaen. Jos työntekijä jatkaa töissä alimman vanhuuseläkeikärajan jälkeen, tarkistetaan karttunutta eläkettä 0,4 % lykkäyskorotuksella jokaista lykkäys kuukautta kohti. (Eläkelaitos 2015, viitattu 1.10.2015.)

Kansaneläkettä maksetaan silloin kun eläkkeen saaja on ollut paljon pois työelämästä, eikä hänelle ole kertynyt työeläkettä, tai työeläkkeen määrä on pieni. Vuonna 2015 Kansaneläkkeen enimmäismäärä on yksinasuvalla 636,63 euroa kuukaudessa. (Eläkelaitos 2015, viitattu 20.10.2015.)

Takuueläke turvaa Suomessa asuvan henkilön toimeen tulon ja on minimi eläke. Sitä maksetaan enintään 746,57 euroon asti kuukaudessa, kun kaikki muut eläkkeet ovat ennen veroja enintään 739,81 euroa kuukaudessa. Maksettavan takuueläkkeen määrä eivät pienennä ansio- tai pääomatulot. (Kansaneläkelaitos 2015, viitattu 20.10.2015.)

2.2 Eläkkeen määrä

Eläkettä karttuu nykyisin mukaan palkkatuloista sen jälkeen kun täyttää 18 vuotta. Vuoden 2017 eläkeuudistuksessa ikäraja on tarkoitus laskea 17 vuoteen. Eläkettä kertyy myös tutkiin johtavasta opiskelusta, määrätään kiinteän summan mukaan, sekä joistakin sosiaalietuuksista kuten vanhempainvapaasta tai työttömyyskorvauksista.

Monesti ajatellaan, että työvuosina keskitytään työntekoon ja asuntolainan lyhentämiseen ja sitten/MYÖHEMMIN eläkkeellä jää aikaa harrastaa ja matkustella. Tämä on totta sen puolesta että aikaa kyllä eläkkeellä löytyy, mutta onko eläkkeellä varaa tehdä näitä asioita. Liäksi täytyy miettiä, mikä oma terveydentila eläkkeelle päästessä on. Eläkeikä kasvaa nuoremmilla sukupolvilla eliniän odotuksen mukaan, mutta kasvaako työkyky samalla tavalla vai johtuuko eliniänodotteen kasvu paremmasta terveydenhuollosta ja lääkityksestä. Eläkeuudistuksessa superkarttuma poistuu ja sen tilalle tulee lykkäyskorotus, eli saadakseen korkeamman eläkkeen, täytyy jatkaa töitä vielä 65 elinvuoden jälkeen.

Vuonna 2014 Suomessa maksettava keskimääräinen työeläke oli 1 588 euroa kuukaudessa. Miehillä se oli korkeampi 1 803 euroa ja naisilla matalampi 1 411 euroa kuukaudessa. Kun eläkettä verrataan keskimääräiseen ansiotasoon, on se noin 50 % keskimääräisestä ansiosta. (Eläketurvakeskus 2015, viitattu 7.11.2015.)

Sirpa on 30-vuotias ja hän on ollut 5 vuotta työelämässä ja 5 vuotta kotona hoitamassa lapsia. Hänen syntymävuotensa on 1985. Kuukaudessa Sirpa saa palkkaa 2 000 euroa. 5 vuoden työura on kerryttänyt Sirpalle eläkettä 1,5 % karttumalla eläkelaskurin mukaan noin 150 euroa kuukaudessa. Sosiaalietuuksista hänelle on kertynyt eläkettä 50 euroa kuukautta kohti. Tällä laskelmalla Sirpa voi jäädä eläkkeelle 67 vuoden ja 2 kuukauden ikäisenä, ja hänelle maksetaan yhteensä 1172 € työeläkettä.

(Eläkelaitos eläkelaskuri 2015, viitattu 26.10.2015.)

Pasi on 50-vuotias ja hän on ollut 25 vuotta työelämässä ja sitä aikaisemmin opiskellut yliopistossa. Hänen syntymävuotensa on 1965. Kuukaudessa Pasi saa palkkaa 3 500 euroa. 25 vuoden työura on kerryttänyt Pasille eläkettä 1,5 % karttumalla eläkelaskurin mukaan noin 1312,5 euroa kuukaudessa. Sosiaalietuuksista hänelle on kertynyt eläkettä 50 euroa kuukautta kohti. Tällä laskelmalla Pasi voi jäädä eläkkeelle 65 vuoden ja 2 kuukauden ikäisenä, ja hänelle maksetaan yhteensä 1802 € työeläkettä kuukaudessa. (Eläkelaitos eläkelaskuri 2015, viitattu 26.10.2015.)

Lasse on 25-vuotias ja hänellä ei ole pitkää työhistoriaa tai kertynyttä eläkettä muusta kuin opiskelusta. Hänen syntymävuotensa on 1990. Kuukaudessa Lasse saa palkkaa 2 500 euroa. Opiskelusta ja kesätöistä hänelle on kertynyt eläkettä 50 euroa kuukautta kohti. Tällä laskelmalla

Lasse voi jäädä eläkkeelle 67 vuoden ja 7 kuukauden ikäisenä ja hänelle maksetaan yhteensä 1432 € työeläkettä. (Eläkelaitos eläkelaskuri 2015, viitattu 26.10.2015.)

3 SÄÄSTÄMINEN

Säästäminen on tärkeää aloittaa mahdollisimman aikaisin. Kun säästetään säännöllisesti pitkällä aikavälillä, vähennetään tuottojen vaihtelua, mikä mahdollistaa korkeamman tuoton hakemisen esimerkiksi osakemarkkinoilta. Muutaman prosenttiyksikön ero vuosituotossa muuttaa pitkällä aikavälillä säästöjen arvoa merkittävästi. Tämä johtuu korkoa korolle -ilmiöstä. Korkoa korolle -ilmiö tarkoittaa, että ensimmäisen vuoden jälkeen korkoa lasketaan paitsi säästetylle summalle, myös sille kertyneelle korolle. Näin seuraavan vuoden tuotto on aina hieman suurempi. (Pesonen 2011, 21 - 22.)

Säästettävä summa voi olla vain muutamia kymmeniä euroja kuukaudessa. Pitkällä aikavälillä tästä kertyy merkittävä määrä. Kannattaa tehdä laskelmia ja asettaa realistiset tavoitteet itselle. Esimerkiksi paljonko voi säästää kuukaudessa, minkälaista tuottoa tavoittelee ja paljonko on tarkoitus saada säästöön säästöajan lopussa. Jos tuntuu haastavalta saada rahaa säästöön kuukausittain, kannattaa miettiä omia kulutustottumuksiaan. Tässä auttaa budjetin pitäminen. Monille hyvä keino on automatisoida säästäminen. Esimerkiksi palkkapäivänä verkkopankkiin tehty ominaisuus siirtää automaattisesti kiinteän summan säästötilille tai muihin sijoituksiin. Jos kuukausittain säästöön jäävä summa on erityisen pieni, voivat säästökohteesta riippuen kulut muodostua kohtuuttoman suuriksi. Tällöin kannattaa kerätä useamman kuukauden ajan säästöt erilliselle tilille. Sitten kun säästöjä on tarpeeksi, voidaan ne sijoittaa eteenpäin.

3.1 Säästämisen suunnittelu

On tärkeää laatia suunnitelma säästämistä varten, eli sijoitussuunnitelma. Sen laatimiseen kannattaa varata aikaa. Sitä voisi verrata talon rakentamisen suunnitteluun. Täytyy tietää mitä tarvitaan ja mitä halutaan. Halutaanko itse hoitaa asiat vai annetaanko jonkun muun tehdä ne. Talo täytyy rakentaa siten, että jää rahaa vielä pihaan ja sisustukseen. Ensin laaditaan suunnitelma ja piirustukset, vasta sen jälkeen voidaan aloittaa rakentaminen. Jos suunnitelman laatiminen tuntuu liian haastavalta apua kyllä saa pankeista ja varainhoitotaloista. On kuitenkin hyvä tutustua itse myös perusasioihin ja ymmärtää alan sanastoa. (Pesonen 2011,32).

Sijoitussuunnitelmaa ei kannata laatia liian tarkaksi ja yksityiskohtaiseksi. Sitä tulee myös tarkastella välillä mahdollisten muutosten myötä. Suunnitelman tulisi vastata muutamaan peruskysymykseen. (Pesonen 2011, 33).

Mitä sijoittamisella tavoitellaan? Esimerkiksi: Halutaan säilyttää omaisuuden arvo. Halutaan saada eläkeiässä 500 € kuukaudessa lisätuloja, tai halutaan saada kerättyä 100 000 € säästöt ennen 60. ikävuotta. Tavoite voi olla yksittäinen asia tai yhdistelmä useampaa. Sen on kuitenkin hyvä olla saavutettavissa ja perustua realistisiin oletuksiin.

Kuinka kauan aiotaan sijoittaa? Sijoitusaika määrittelee sen, minkälaista tuottoa tarvitaan säästöille, ja kuinka paljon täytyy säästää, että tavoitteet saavutetaan. Pidempi aikaväli mahdollistaa myös isomman riskin ottamisen, koska tuottojen vaihtelu tasaantuu ajan kuluessa.

Kuinka paljon riskiä halutaan ottaa? Täytyy miettiä minkälaista riskiä sietää ja minkälaista riskiä haluaa kantaa. Pitkällä aikavälillä sijoitusten arvonvaihtelut tasaantuvat, mutta lyhyellä aikavälillä heilahtelut voivat olla suuriakin.

Kuinka paljon aikaa halutaan käyttää sijoittamiseen? Sijoittaminen voi olla hyvinkin passiivista ja sen voi myös ulkoistaa kokonaan pankille tai varainhoitoyhtiölle, tällöin se ei vie aikaa vuodessa muutamaa tuntia enempää. Ohjat voi myös pitää osittain tai täysin omissa käsissään, ja itse huolehtia markkinoiden seuraamisesta sekä mahdollisten muutosten toteuttamisesta.

3.2 Omaisuuslajihajautus

Voidaan sanoa, että mitä pidempi sijoitusaika on kyseessä, sitä isompi osa varoista voidaan sijoittaa korkeampi riskisiin kohteisiin, esimerkiksi osakkeisiin. Riski tarkoittaa sijoituksen arvon vaihtelua ja korkea riskiset kohteet heilahtelevat enemmän kuin matala riskiset. Jos sijoitusaika on alle vuosi, ei kannata laittaa rahoja osakkeisiin korkean arvon vaihtelun takia. Jos taas sijoitusaika on 30 vuotta, voidaan osakkeisiin sijoittaa isokin osa varallisuudesta. (Pesonen 35)

Sijoitusten jakamista korko- ja osakesijoituksiin välille määrittelee määrittää tuotto-odotuksen. Tätä kutsutaan allokaatioksi ja tutkimusten mukaan se määrittää yli 90 prosenttia tuoton

vaihtelusta. Ajoitus tai sijoituskohteen valinta määrittää alle 10 prosenttia tuotoista. Yleisen nyrkkisäännön mukaan osakemarkkinoille kannattaa sijoittaa osuus varoista joka saadaan vähentämällä sadasta oma ikä. Eli 60- vuotiaan tulisi sijoittaa osakemarkkinoille 40 prosenttia varoista ja 20- vuotiaan 80 prosenttia. Omaisuuslaji hajautukseen vaikuttaa iän lisäksi myös oma riskinotto halu ja asetetut tavoitteet.

3.3 Tuotto ja riskit

Kaikille sijoituksille halutaan tuottoa, tuotto voi koostua esimerkiksi koroista, osingoista tai arvonnoususta. Tuotto-odotus kertoo arvioidun tuoton kyseiselle sijoituskohteelle pitkällä aikavälillä. Tuotto-odotus laaditaan historiallisten tietojen perusteella. Tuotto-odotusta voidaan käyttää sijoitussuunnitelman laatimisen apuvälineenä. (Pesonen 2011, 27).

Tuottoa ei valitettavasti voi saada ilman riskiä. Riski tarkoittaa tappion mahdollisuutta tai epävarmuutta joka sisältyy tuleviin tuottoihin. Riskiä täytyy hallita ja ymmärtää, mutta sitä ei kuitenkaan saa pelätä. Jos riski poistetaan, niin poistetaan myös tuotto-odotus. (Pesonen 2011, 27-28).

Mitä vähemmän arvovaihtelua sijoituskohteeseen sisältyy, sitä pienempi riski siinä on. Esimerkiksi alle 100 000 euron määräaikaistalletuksen tuotto tiedetään sijoitushetkellä ja talletussuojan vuoksi siihen ei juuri sisälly riskiä. Tämän vuoksi sen tuotto on matala eikä se suojaa inflaatiolta. Osakesijoitusten tuottoa on taas mahdotonta tietää etukäteen joten riski on korkea, mutta niin on myös tuotto-odotus. (Pesonen 2011, 27).

Yksittäisen sijoittajan suurimpia riskejä on hajautuksen puuttuminen. Koska yksittäiselle sijoituskohteelle, esimerkiksi osakkeelle voi käydä lähes miten tahansa, ei ole järkeä sitoa kaikki varoja samaan kohteeseen. Hajautuksella tarkoitetaan sijoitusten jakamista useaan kohteeseen. Esimerkiksi korko ja osakesijoituksiin joiden riskitaso poikkeaa toisistaan. Osakesijoitukset voidaan hajauttaa maantieteellisesti ja toimialakohtaisesti, koska eri alat tai maantieteelliset alueet kehittyvät eri tavalla. Tämä laskee salkun kokonaisriskiä tuotto-odotuksen juurikaan laskematta. Vaikka osakesijoitukset ovat tuottaneet pitkällä aikavälillä parhaiten on myös

ajanjaksoja jolloin osakekurssit ovat sukeltaneet ja korkosijoitukset tuottaneet paremmin. (Pesonen 2011, 29).

3.4 Säästämisen aloittaminen

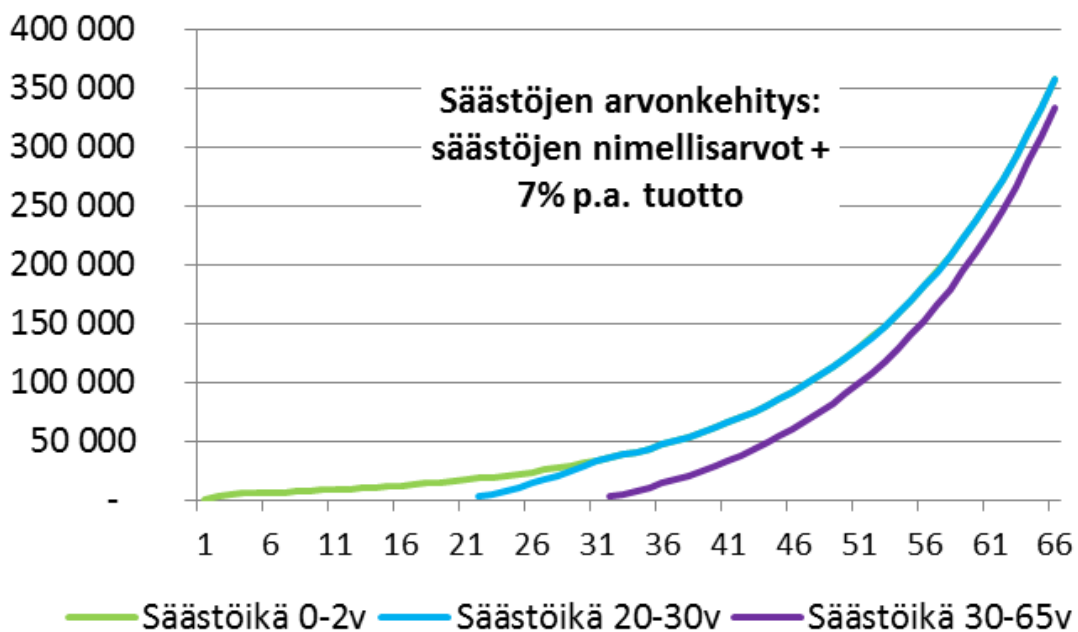
Tärkein päätös säästämässä on sen aloittaminen. Suunnitelmia voidaan laatia pitkään ja pohtia eri vaihtoehtoja, mutta jos asioita ei viedä käytäntöön ja säästämistä aloiteta, ovat nämä asiat turhia. On helppoa perustella itselle miksi nyt on huono aika aloittaa säästäminen, tarkoittaahan se kulutukseen käytettävissä olevien tulojen pientymistä. Voidaan ajatella että ensin halutaan maksaa asuntolaina pois tai odottaa palkankorotusta. Kuitenkin kaikki jahkailu maksaa selvää rahaa menetettyjen tuottojen muodossa. Korkoa korolle- ilmiö tulee parhaiten esille pitkällä aikavälillä, jos esimerkiksi 25- vuotiaana otetaan asuntolaina 20 vuodeksi ja aloitetaan säästäminen sen jälkeen ja tarkoitus on jäädä eläkkeelle 65- vuotiaana on säästöaikaa jäljellä enää 20 vuotta. Lopputuloksen ero on huomattava jos säästäminen aloitettaisiin jo lainan nostamisen yhteydessä ja säästöajaksi kertyisi 40 vuotta. (Paasi 2014, viitattu 8.8.2015)

Tässä esimerkissä on 3 eri tapausta. Kaikissa säästetään 2 400 euroa vuodessa eli 200 euroa kuukaudessa ja säästöille saadaan 7 % vuosittainen tuotto. 1. tapauksessa säästetään ikävuosina 0-2 eli yhteensä 4 800 euroa ja sen jälkeen lisäsijoitusten tekeminen lopetetaan. 2. tapauksessa tehdään sijoitukset vuosina 20 - 30 eli yhteensä 24 000 euroa jonka jälkeen lisäsijoitukset lopetetaan. 3. tapauksessa sijoittaminen aloitetaan 30 vuotiaana ja säästämistä jatketaan 65 vuotiaaksi asti eli yhteensä 35 vuotta, yhteensä 84 000 euroa. (Paasi 2014, viitattu 8.8.2015)

Lopputuloksena 1. tapauksen 4 800 euroa kasvaa 356 900 euroon, 2. tapauksen 24 000 euroa kasvaa 356 700 euroon ja 3. tapauksen 84 000 euroa kasvaa 333 200 euroon. Tämä esimerkki kuvastaa hyvin kuinka tärkeää on aloittaa säästäminen mahdollisimman aikaisin. Korkoa korolle-efekti on niin voimakas, että saman suuruisen säästön saamiseksi kasaan joutuu käyttämään huomattavasti enemmän aikaa ja omia säästöjä kuin jos sen aloitaisi aikaisemmin. 2. tapauksessa säästetään 10 vuodessa 24 000 euroa ja 3. tapauksessa 35 vuodessa 84 000

euroa, silti 2. tapauksessa on saavutettu suurempi säästöpotti kun tuotto huomioidaan. Tämä esimerkki näyttää hyvin kuina tärkeää säästämisen aloittaminen mahdollisimman aikaisin on. Aloituksen lykkääminen myöhemmäksi maksaa selvää rahaa menetettyinä tuottoina. Jos säästäminen aloitetaan aikaisin, eikä sitä lopeteta ennen eläkeikää, niin pienetkin summat kasvavat ajan saatossa merkittäväksi varallisuudeksi. (Paasi 2014, viitattu 8.8.2015)

(Paasi 2014, viitattu 8.8.2015)

Kuvio 1 Säästöjen arvonkehitys eri säästöajoilla

3.5 Tuotto-odotus

Pitkällä aikavälillä päästään yleensä keskimääräisiin tuotto- ja riskiodotuksiin. Jos jokin omaisuuslaji menestyy poikkeuksellisesti sijoittajat kiinnostuvat siitä ja kiinnostuksen vuoksi sen tuotto palautuu normaalille tasolle. Historiallisesti pitkällä aikavälillä osakkeet ovat tuottaneet parhaiten. Niissä on ollut suurin riski jota mitataan tuoton vaihtelulla. Osakkeiden tuotto voi vaihdella merkittävästikin lyhyellä aikavälillä. Joukkolainat eli valtioiden ja yritysten velkakirjat ovat seuraavaksi parhaiten tuottanut omaisuusluokka. Heikoiten on pitkällä aikavälillä tuottanut Rahamarkkinasijoitukset. Rahamarkkinasijoituksia ovat lyhyet talletukset joita pidetään käytännössä riskittöminä. Kun tuotosta vähennetään inflaation, saadaan reaalin tuotto joka

ottaa huomioon rahan arvon alenemisen. Riskiä mitataan volatilitteetillä, eli tuoton keskihajonnalla, mitä suurempi tämä hajonta on sitä isompi epävarmuus tulevaan tuottoon liittyy. (Knüpfer & Puttonen 2012, 134 -135).

Taulukko 1 Omaisuuslajien tuotto-odotukset ja volatilitteetti (Knüpfer & Puttonen 2012, 134-135)

	Tuotto (%)		Volatilitteetti (%)	
	Nimellinen	Reaalinen	Nimellinen	Reaalinen
Arvopaperiluokka				
Osakkeet	9,7	6,5	19,9	20,2
Joukkovelkakirjat	5,0	1,9	8,2	9,9
Rahamarkkinasijoitukset	4,0	1,0	2,8	4,7
inflaatio	3,0	-	4,9	-

Seuraavassa esimerkissä on laskettu esimerkkihenkilöille kertyvät eläkesäästöt hyödyntäen edellisessä taulukossa esitettyjä tuotto-odotuksia. Laskennassa on käytetty Nordean säästämisen laskinta. Esimerkkihenkilöllä on erilainen riskitaso, sijoitusaika ja säästettävä summa. Sijoittamisesta aiheutuvia mahdollisia kuluja yksinkertaistamisen vuoksi laskelmassa ei oteta huomioon. Myöskään inflaatiota ei oteta huomioon yksinkertaistamisen takia, se kuitenkin on pitkällä aikavälillä merkittävä tekijä.

Sirpalla on käytettävissä 150 euroa kuukaudessa eläkesäästämistä varten. Hän sietää kohtuullista riskiä koska on vielä nuori ja päätenyt sijoittamaan eläkesäästöistensä 50 % osakkeisiin ja 50 % joukkovelkakirjoihin, näin saatu keskimääräinen tuotto-odotus on 7,35%. Aikaa ennen eläkkeen alkua on 37 vuotta.

Pasi pystyy säästämään kuukaudessa 500 euroa eläkettä varten. Pasi pyrkii karttamaan riskiä ja sen takia pitää suurimman osan rahoistaan rahamarkkinasijoituksissa, osan varoistaan hän pitää joukkolainoissa. Jakaumana käytetään 25 % joukkovelkakirjoissa ja 75 % rahamarkkinasijoituksissa. Keskimääräinen tuotto-odotus on 4,25 %. Aikaa ennen eläkkeen alkua on 15 vuotta.

Lasse voi säästää eläkettä varten 50 euroa kuukaudessa. Hän on nuori ja koska sijoitettava summa on hyvin pieni, hän päätyy sijoittamaan kaikki rahat osakemarkkinoille. Hän on valmis

ottamaan isoja riskejä tavoitteen saavuttamista varten. Hänen tuotto-odotuksena on 9,7 %. Aikaa ennen eläkkeen alkua on 42 vuotta.

Taulukko 2 Kertyneet eläkesäästöt (Nordea, Säännöllisen säästämisen laskin, 2015)

	Sirpa	Pasi	Lasse
Säästöaika vuosina	37	15	42
Säästösumma kuukaudessa	150 €	500 €	50 €
Tuotto-odotus	7,35 %	4,25 %	9,7 %
Kuukausisäästöt yhteensä	66 000 €	90 000	25 200
Nimellinen säästöjen arvo	337 638 €	125 197 €	311 174 €

Taulukosta voi nähdä, että säästösumman lisäksi myös säästämiseen käytetty aika, ja säästöillä saatavat tuotot ovat hyvin tärkeitä. Esimerkiksi Pasi säästää kuukaudessa 10 kertaa enemmän kuin Lasse, mutta koska Lassen säästöaika on pidempi ja tuotto-odotus korkeampi Lasselle kertyy huomattavasti enemmän säästöjä. Kun vertaa myös säästettyä summaa ja säästöjen loppuarvoa, niin huomaa kuinka tärkeää on saada tuottoa säästöille.

4 SIOITUSMUODOT

Sijoitusmuodoista löytyy valtavasti eri vaihtoehtoja. Niitä voidaan jakaa eri omaisuusluokkiin, kuten korkosijoituksiin, osakesijoituksiin, raaka-aineisiin, kiinteistöihin ja johdannaisiin. Sijoitusmuodot eroavat toisistaan esimerkiksi riskin, tuoton, likviditeetin ja sijoitusajan osalta. Näistä yleisimpiä ovat korko- ja osakesijoitukset, myös asuntosijoittaminen on yleistynyt huomattavasti viime vuosien aikana. Raaka-aineet, valuutat ja johdannaiset ovat nykyään helposti saatavilla tavalliselle sijoittajalle, mutta mahdollisesti korkeamman riskin ja monimutkaisuuden vuoksi ne ovat huomattavasti harvinaisempia.

Itselle sopivan sijoitusmuodon löytämiseen kannattaa käyttää aikaa. Kaikille ei esimerkiksi sovi tuotteet joiden arvo vaihtelee runsaasti päivittäin, tämä aiheuttaa pelon tunnetta säästöjen menettämisestä. Koskaan ei saisi sijoittaa tuotteeseen mitä ei ymmärrä tai minkä ominaisuuksiin ei ole itse tutustunut kunnolla.

4.1 Korkosijoitukset

Korko on sijoittamisen kulmakivi, sillä sen perusteella hinnoitellaan kaikki sijoitustuotteet. Esimerkiksi osakkeen tuotto-odotusta verrataan riskittömään korkoon. Esimerkiksi jos riskitön korko olisi kymmenen prosenttia, ei riskipitoinen sijoituskohte jonka tuotto-odotus olisi sama ole kauheassa suosiossa. Riskitön korko on yleensä vakaan valtionvelkakirjan korko, esimerkiksi Saksan tai Yhdysvaltojen. (Pesonen 2011, 84.)

Korkotaso määräytyy rahoitusmarkkinoilla keskuspankkien ja suursijoittajien tekemien kauppojen mukaan. Keskuspankki yrittää ohjata markkinakorkoa ohjauskoroilla ja muilla toimilla. Liian matala korko hyvässä taloustilassa luo riskin talouden ylikuumentumiseen, joten keskuspankit yleensä nostavat korkoja kun talous on kehittynyt suotuisasti. (Pesonen 2011, 84.)

Korkosijoitukset jaetaan pitkiin ja lyhyisiin korkoihin. Lyhyet korot ovat alle 12 kuukauden mittaisia ja pitkät korot yli. Mitä lyhempi on sijoitusaika, sitä vähemmän epävarmuutta tuleviin tuottoihin liittyy. Varat ovat myös mahdollisesti sidottuja vähemmäksi aikaa, tästä syystä lähtökohtaisesti lyhyet korot ovat matalampia kuin pitkät korot. (Pesonen 2011, 84.)

Kun esimerkiksi merkitään Suomen valtion joukkovelkakirjalainaa, niin rahat lainataan Suomen valtiolle. Korvaukseksi tästä maksetaan korkoa. Mitä kovempi riski, eli epävarmuus siitä ettei lainattuja rahoja saada takaisin kokonaan tai osittain, sitä isompaa korkoa täytyy saada. (Pesonen 2011, 84.)

Korkosijoituksen riskejä ovat luottoriski, eli lainaaja ei voi suoriutua velvoitteistaan. Mitä korkeammaksi luottoriski arvioidaan, sitä korkeampaa korkoa lainaaja joutuu maksamaan. Toinen riski on korkoriski. Korkoriskissä on kyseessä koronmuutoksen vaikutus joukkolainan arvoon. Jos korkotaso nousee, joukkolainan arvo laskee. Korkotason lasku puolestaan nostaa joukkolainan hintaa. (Pesonen 2011, 85 - 88.)

4.2 Osakesijoitukset

Osake on osuus yhtiöstä. Kun omistaa pörssiyhtiön osakkeen, omistaa osuuden yhtiöstä. Osakkeenomistajalla on oikeus yhtiön voitonjakoon osinkojen muodossa, sekä hänellä on äänioikeus yhtiön asioista päätettäessä. Kun yrityksellä menee hyvin, niin myös osakkeenomistajalla menee hyvin. Kasvava tulos tietää yleensä osakkeen arvonnousua ja kasvavia osinkoja. Osakesijoittaminen sisältää myös riskiä, jos yrityksellä menee huonosti kurssi voi laskea ja pahimmassa tapauksessa yritys voi ajautua konkurssiin ja omistaja menettää sijoittamansa rahat. (Pesonen 2011, 94.)

Julkisesti noteeratuilla osakkeilla käydään kauppaa pörssissä. Pörssissä määritellään osakkeen ja täten koko yrityksen arvo. Pörssin kautta kuka tahansa voi alkaa yrityksen omistajaksi. Osakkeen hinta eli pörssikurssi määräytyy ostajien ja myyjien tekemien tarjousten perusteella, kun tarjoukset kohtaavat syntyy kauppa. Huonot uutiset tuovat yleensä lisää myyjiä markkinoille ja karkottavat ostajia tämä laskee kurssitasoa. (Pesonen 2011, 95.)

Yrityksille pörssi on paikka josta haetaan rahoitusta toimintaan. Listautumisanti tarkoittaa yrityksen tulevan ensimmäistä kertaa julkisen kaupankäynnin kohteeksi. Listautumisanti toteutetaan usein vanhojen osakkaiden osakemyynnillä ja uusien osakkeiden myynnillä

sijoittajille. Osakeanti on tilanne jossa jo listattu yritys hakee lisää pääomaa sijoittajilta. (Pesonen 2011,95.)

Pitkällä aikavälillä osakesijoitukset ovat tuottaneet enemmän kuin muut sijoitusmuodot, ja syy tähän on selkeä. Yritystoiminta on riskisempää kuin korkosijoittaminen, jos korkeammasta riskistä ei saa palkkiona parempaa tuottoa, ei yrittäminen ole kannattavaa vaan rahat kannattaa sijoittaa pienemmällä riskillä korkomarkkinoille. (Pesonen 2011, 95.)

Markkinoiden sanotaan olevan aina oikeassa ja tehokkaat. Tämä tarkoittaa että kaikki tieto on julkisesti saatavilla ja markkinat reagoivat tietoon välittömästi ja hinnoittelevat osakkeet tietojen perusteella. (Pesonen 2011, 95.)

Hyvä aika sijoittaa osakemarkkinoille on oman sijoitussuunnitelman mukaan ajallisesti hajauttaen, näin vältetään, ettei kaikkia rahoja sijoiteta kerralla huonona aikana. Kaikista tuottavinta olisi ostaa pohjilla ja myydä huipulla. Valitettavasti kurssien tarkka ennustaminen on mahdotonta. Kokematon sijoittaja voi peloissaan myydä omistuksensa kurssien ollessa pohjilla juuri ennen uuden nousun alkamista. Kokenut sijoittaja jonka sijoitussuunnitelma on kunnossa ei myy omistuksiaan paniikissa markkinaheilunnan mukana. Hyvä keino sijoittaa on tietyn suuruisissa erissä esimerkiksi kuukauden välein, näin tulee ostaneeksi enemmän osakkeita kun kurssit ovat alhaalla.

Sijoitukset kannattaa hajauttaa useampaan yritykseen, näin kaikki munat eivät ole samassa korissa. Yksittäisen yrityksen kehitystä on hyvin vaikea ennustaa ja pahimmassa tapauksessa yritys voi ajautua konkurssiin, jolloin sijoittaja mahdollisesti menettää kaiken sijoittamansa rahan. Tätä yritysriskiä voi pienentää kun rahat on sijoitettu useaan yritykseen eri toimialoilla ja mahdollisesti jopa kansainvälisesti eri maihin.

4.3 Asuntosijoittaminen

Muita yleisiä sijoitusmuotoja ovat esimerkiksi asuntosijoittaminen, jossa ostetaan asunto ja vuokrataan se. Tällöin vuokralainen maksaa kuukausittaista vuokraa jolla katetaan asunnon kulut ja ylijäävä osuus jää vuokratuotoksi. Pitkällä aikavälillä myös asunnon arvonnousu voi tuoda

tuottoja. Asuntosijoittaminen on yleistynyt paljon viime vuosien aikana. Sopivan kohteen etsimiseen tulee käyttää aikaa, ja hankintahinnan lisäksi mahdolliset tulevat remontit on otettava huomioon tuottoa laskettaessa. Vaikka asuntosijoittaminen kuulostaa yksinkertaiselta, sopivan kohteen ja vuokralaisen löytäminen saattaa aiheuttaa päänvaivaa ja olla aikaa vievää. Hyviä puolia asuntosijoittamisessa on kuukausittainen kassavirta vuokratuloista ja pankkien halu lähteä helpommin rahoittamaan kohteen ostoa.

Asuntomarkkinat ovat syklisiä, ja vaikka usein ajatellaan, että koska hinnat ovat nousseet pitkään jo vuosia niin asuntojen hinnat jatkavat nousuaan. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa vaan kuten muissa omaisuuslajeissa, myös asunnoissa voi esiintyä laskumarkkinoita. Asuntosijoittaminen vaatii jonkin verran perehtyneisyyttä, ja oikean asunnon löytämiseen kannattaa käyttää aikaa. Täytyy myös huomioida että asuntomarkkinat eivät ole likvidejä, vaan asunnon myymisessä voi kulua asuntotyyppistä ja hinnasta riippuen jopa kuukausia aikaa. (Sjöcren & Hikipää 2014, 82 - 90.)

5 SIOITUSKEINOT

Sen jälkeen kun on tehty itselle sopiva sijoitussuunnitelma, niin täytyy alkaa suunnittelemaan sen käytännön toteutusta. Pelkkä "70 % osakkeisiin ja 30 % korkoihin" on hyvin laaja ilmaus, eikä ota kantaa mitä tuotteita sijoitus salkkuun pitäisi poimia. Osiossa käydään läpi yleisimpiä sijoitustuotteita jotka ovat kaikkien saatavilla ja joista salkun voi rakentaa. Valtio myös tukee omaa eläkesäästämistä eläkevakuutuksilla, sekä pankeilla on tarjota sijoitusvakuuksia joilla voi lykätä verojen maksua tulevaisuuteen ja näin saada säästöjen arvonnoususta isomman hyödyn.

Siihen mitä tuotteita salkkuun valitaan, riippuu omasta halusta seurata markkinoita ja riskinottokyvystä. Jos haluaa itse olla tekemässä ratkaisuja ja seurata aktiivisesti markkinoita, voi poimia yksittäisiä osakkeita ja tietyn markkina-alueen rahastoja. Jos itsellä ei ole aikaa tai halua tutustua eri sijoitustuotteisiin ja hoitaa omaa salkkua säännöllisesti voi tukeutua esimerkiksi pankin tai varainhoitoyhtiön apuun. Sieltä saa sijoitusneuvontaa ja tukea sijoitussuunnitelman laatimiseen.

5.1 Rahastot

Sijoitusrahastot tarjoavat helpon keinon sijoittaa arvopapereihin. Vaikka sijoittaja on itse vastuussa valinnoistaan, voi salkunhoidon ulkoistaa rahaston salkunhoitajalle. Rahastoihin on helppo säästää kertasijoituksilla tai säännöllisesti esimerkiksi kerran kuukaudessa. Sijoitusrahastot tarjoavat helpon keinon hajauttaa salkkua, erityisesti tästä on apua kun halutaan sijoittaa ulkomaille tai kohteisiin joita ei ole tavalliselle sijoittajalle helposti saatavilla. (Pörssisäätiö 2012,3.)

Rahastoyhtiö kerää sijoittajilta rahoja jotka se sijoittaa useisiin eri kohteisiin, nämä yhdessä muodostavat sijoitusrahaston. Rahasto jaetaan yhtä suuriin rahasto-osuuksiin jotka oikeuttavat osuuteen rahastossa olevasta omaisuudesta. Rahaston arvo määräytyy sen omistusten markkina-arvojen perusteella. Yleensä rahaston markkina-arvo lasketaan jokaisen pankkipäivän päätteeksi. Rahasto-osuuden ostoa sanotaan merkinnäksi ja myyntiä lunastukseksi. (Pörssisäätiö 2012,5.)

Yleisimpiä rahastoja ovat lyhyen ja pitkän koron rahastot. Lyhyen koron rahastot sijoittavat varansa rahamarkkinavälineisiin joiden juoksu-aika on alle 12 kuukautta. Pitkän koron rahastot sijoittavat yli vuoden mittaisiin kohteisiin. Näitä kohteita ovat esimerkiksi joukkolainat, joiden liikkeeseenlaskijoina voi olla valtio tai esimerkiksi yritys. Sijoituskohteet voivat vaihdella matalariskisistä valtion lainoista korkeariskisiin yritys-lainoihin. (Pörssisäätiö 2012,9.)

Osakerahastot sijoittavat varansa osakkeisiin ja rahastotyyppit voidaan jaotella esimerkiksi sijoituskohteiden maantieteellisen alueen, toimialan tai koon mukaan. Esimerkiksi alue voi olla Eurooppa tai Venäjä. Kohteena voi olla pienet yhtiöt tai metsäteollisuus. Yhdistelmärahastot sijoittavat sekä korkoihin, että osakkeisiin. Sijoitusten painoa voidaan muokata markkinatilanteen mukaan. Painorajat voivat olla prosenttiosuuksia, esimerkiksi rahaston osakepaino voi olla korkeintaan 60 prosenttia rahastopääomasta. (Pörssisäätiö 2012,10.)

Rahastosijoittamisessa valinnanvaraa löytyy valtavasti. Se on helppo vaihtoehto, ja oikeastaan kaiken säästämisen voi hoitaa rahaston kautta. Rahastoja löytyy aktiivisesti hoidettuja ja passiivisesti hoidettuja rahastoja. Aktiiviset rahastot käyvät kauppaa omistuksillaan salkunhoitajan näkemyksen mukaan ja pyrkivät saavuttamaan markkinoita paremman tuoton. Passiivisesti hoidetut rahastot taas eivät käy aktiivista kauppaa vaan pyrkivät seuraamaan jonkin kohde etuuden esimerkiksi Helsingin pörssin arvonkehitystä. Tyypillisesti aktiivisissa rahastoissa on passiivisia rahastoja korkeammat hoitopalkkiot.

Rahastojen kautta on mahdollista saada kustannustehokkaasti todella kattava hajautus, niin korko ja osakemarkkinoille kuin maailmanlaajuisesti. Yhdistelmärahastot sisältävät sekä korko että osakesijoituksia ja tarjoavat kattavan hajautuksen. Yksittäisille markkinoille tai toimialoille sijoitettavia rahastoja hankittaessa hajautus ja sijoitusten seuranta jäävät enemmän omalle vastuulle.

5.2 Suorat osake ja korkosijoitukset

Suorat sijoitukset osakkeisiin ja korkotuotteisiin vaativat asiantuntemusta ja markkinoiden seuranta. Osakkeiden hankkimista varten täytyy olla arvo-osuustili avattuna esimerkiksi pankkiin tai pankkiiriliikkeeseen. Arvo-osuustilille on mahdollisuus ostaa osakkeita oman valinnan mukaan

ja myös myynneistä täytyy huolehtia itse. Tässä vaihtoehdossa riski sijoituskohteiden valinnasta ja seurannasta jää sijoittajalle. Korkotuotteista yleisimpiä ovat säästötili tai määräaikaistalletus.

Osakkeenomistaja omistaa osuuden yhtiöstä. Hänellä on oikeus äänestää yhtiökokouksessa ja hänellä on oikeus osuuteen yrityksen voitosta. Osakesijoitukset ovat houkuttelevia, koska ne tarjoavat pitkällä aikavälillä parhaan tuoton. Ne sisältävät myös eniten riskiä ja sijoittajalla on mahdollisuus menettää koko sijoittamansa pääoma. Riskiä voi pienentää hajauttamalla rahat useaan kohteeseen, sekä sijoittamalla ajallisesti hajauttaen. (Pörssisäätiö 2015,5.)

Osakkeenomistaja saa tuottoa osingosta, eli kun yritys päättää jakaa osan saamastaan voitosta osakkeenomistajille. Tuottoa saa myös osakkeen arvonnousun myötä. Eli kun osakkeenhintanousee korkeammalle osakkeenomistaja voi halutessaan myydä osakkeet korkeampaan hintaan kuin mitä on itse maksanut. (Pörssisäätiö 2015,7-8.)

5.3 Sijoitusvakuutukset

Henkivakuutusyhtiöt tarjoavat erilaisia sijoitusvakuutuksia ja säästöhenkivakuutuksia. Näillä ei yleensä ole mitään tekemistä varsinaisten henkivakuutusten kanssa, vaan ne ovat erilaisia vakuutuskuoria jotka tarjoavat sijoittajalle verohyötyjä. Sijoitusvakuutus itsessään on vain kuori jonka sisällä voi pitää yhtiön tarjoamia tuotteita, yleensä rahastoja tai sijoituskoreja. (Pesonen 2011, 157 - 160.)

Vakuutuskuoren etuna on mahdollisuus käydä kauppaa kuoren sisällä ilman lunastus- ja merkintäpalkkiota mitä suorissa rahastosijoituksissa joutuu maksamaan. Lisäksi mahdolliset veroseuraamukset eivät realisoidu, kun sijoituskohdetta vaihtaa. Tämä mahdollistaa myös tuottojen uudelleensijoittamisen täysimääräisenä. Jos vakuutuksesta tehdään nostoja, niin nostot tehdään ensin pääomasta. Kun pääoma on nostettu kokonaan, niin nostetaan tuottoja mistä verot realisoituvat. Sijoitusvakuutuksessa kannattaa kiinnittää erityistä huomioita kuoresta aiheutuviin kuluihin. (Pesonen 2011, 95.)

6 VEROTUS

Verotuksella ja sen muutoksilla on iso vaikutus sijoittamiseen. Verotuksen perusteet on tärkeää hallita. Kun sijoitetaan esimerkiksi rahastoihin tai osakkeisiin, niistä saatuja tuottoja verotetaan pääomatuloverotuksen mukaan. Korkotuloista peritään korkotulon lähdevero. Yleensä pankeilta ja muilta palveluntarjoajilta menee suoraan tieto verottajalle luovutusvoitoista ja tappiosta ja omaksi velvollisuudeksi jää tarkistaa annetut tiedot keväällä saapuvasta esitäytetystä veroilmoituksesta.

Koska veron osuus luovutusvoitosta on merkittävä, 30 - 33 % on sillä iso vaikutus pitkällä aikavälillä. Verotehokkaat ratkaisut jotka mahdollistavat verotuksen lykkäämistä tulevaisuuteen mahdollistavat verovelan käyttämisen hyödyksi sijoitustoiminnassa. Näiden tuotteiden kuluista ja ehdoista kuitenkin täytyy olla tietoinen ja miettiä miten ne sopivat omiin tavoitteisiin.

Pääomatuloista maksetaan veroa 30 % 30 000 euroon asti ja 33 % siitä ylittävältä osalta. Korkotuloista maksetaan kiinteä 30 % lähdevero. Pörssiyhtiöistä saatavista osinkotuloista veronalaista on 85 % ja 15 % on verovapaata tuloa. Kokonaisuudessaan siis pörssiyhtiön osingosta maksetaan veroa 25,5 % tai jos tulot ylittävät 30 000 niin osingoista maksetaan veroa 28,05 %. (Pörssisäätiö 2015,7 - 9.)

Kotimaisista osingoista verot peritään suoraan ennakonpidätyksenä ja ulkomaisien osakkeiden kanssa noudatetaan maiden välistä verosopimusta. Verosopimukset vaihtelevat hyvin paljon eri maiden välillä ja sopimuksen sisältä kannattaa selvittää ennen sijoituspäätösten tekoa. Osakkeen tai rahasto-osuuden luovutusvoitoista ei veroa peritä luovutuksen yhteydessä, vaan seuraavan vuoden aikana.

Osaketta tai rahastoa myydessä luovutusvoitto tai tappio realisoituu välittömästi. Tämä koskee myös rahastonvaihtoa toiseen rahastoon. Sijoitusrahastot voivat kuitenkin rahaston sisällä tehdä muutoksia ilman veroseuraamuksia, tämä mahdollistaa verotehokkaan sijoitustoiminnan. Veroa maksaa vasta kun sijoittaja myy omistamaansa rahastoa. Yksityishenkilö voi tehdä samanlaista verovapaata kaupankäyntiä jos hänellä on jokin vakuutuskuori. Vakuutuskuorten sisällä pystyy tekemään muutoksia sijoituskohteisiin ilman veroseuraamuksia, huomioitavaa on kuitenkin, että mahdollinen tappio ei ole verotuksessa vähennyskelpoinen. Sijoitusvakuutuksella pystyy

lykkäämään verojen maksua tulevaisuuteen. Kun vakuutuksesta nostetaan varoja, niin nostot tehdään ensin pääomasta ja vasta kun kaikki sijoitettu pääoma on nostettu ulos, aletaan vakuutuksesta nostamaan tuottoa, jolloin verotus realisoituu.

Osakkeita ja rahasto-osuuksia myydessä verottaja käyttää niin sanottua FIFO -periaatetta. Eli ensimmäisenä hankitut osakkeet myydään ensimmäisenä. Rahasto-osuuksissa käytetään myös samaa periaatetta, mutta sijoittajalla on myös mahdollisuus poimia tiettyjä osuuksia. Merkinnät on tehty useassa osassa ja näin voi vaikuttaa realisoituvaan verotukseen.

6.1 Verovähennykset

Verottaja tarjoaa jonkin verran mahdollisuuksia pienentää lopullista verotusta verovähennyksien avulla. Sijoittamisesta aiheutuvat kulut on mahdollista vähentää verotuksessa. Sijoitustoimintaan tarvittavista välineistä esimerkiksi tietokoneesta, internet yhteydestä tai sijoituskirjallisuudesta on mahdollista hakea verovähennystä siltä osin miten niitä käytetään lisätulojen hankintaan. Jos sijoitustoiminta on laajempaa voi myös hakea työhuonevähennystä verotukseen.

Korkovähennykset tehdään ensisijaisesti pääomatuloista. Asuntolainan koroista vuonna 2015 voi vähentää 65 % pääomatuloista. Tulon hankkimiseen otettujen lainojen korot ovat kokonaisuudessaan vähennyskelpoisia. Tulonhankkimislainaa on esimerkiksi sijoitusasuntoon tai osakkeiden ostoon otettu laina. Jos vähennyskelpoiset korot ovat suuremmat kuin pääomatulot, voi vähennyksen siirtää tietyin ehdoin alijäämähyvityksenä ansiotulojen verotukseen. (Pörssisäätiö 2015,37 - 38.)

Luovutusvoittoa eli myyntivoittoa syntyy kun omaisuutta luovutetaan hankintahintaa korkeammalla hinnalla ja vastaavasti luovutustappio syntyy kun hinta on alhaisempi. Kaikki verovuoden aikana tehdyt luovutukset lasketaan yhteen ja tästä vähennetään mahdolliset aikaisempina vuosina hyödyntämättömät luovutustappiot. Jos voittoja on enemmän kuin tappiota, syntyy luovutusvoittoa jota verotetaan pääomatulona. Kun tappioita syntyy voittoja enemmän kuin voittoja ne voi vähentää viiden seuraavan vuoden aikana syntyvistä luovutusvoitoista. (Pörssisäätiö 2015,23 - 25.)

Hankintameno-olettamaa voidaan käyttää jos omaisuuden hankintahinta ei ole tiedossa tai jos se tulee verotuksessa edullisemmaksi. Hankintameno-olettaman suuruus riippuu omistusajasta. Alle 10 vuotta omistetun omaisuuden hankintameno-olettamaa voidaan käyttää 20 % myyntihinnasta ja yli 10 vuotta omistetun omaisuuden oletta on 40 % myyntihinnasta. Jos käytetään oletta todellisen hankintamenon sijaan, myyntihinnasta ei voi vähentää myynnistä aiheutuvia kuluja. (Pörssisäätiö 2015,23 - 24.)

6.2 Verotus käytännössä

Verovuonna esimerkiksi 2015 lasketaan yhteen kaikki omaisuuden luovutukset ja saadut osingot. Nämä tiedot näkyvät keväällä 2016 saapuvassa esitetyssä veroilmoituksessa. Jos maksetut ennakonpidätykset ja ennakoverot eivät riitä kattamaan kaikkia veroja, peritään maksamattomat verot jälkiverona 2016 joulukuussa tai jos summa on suuri, niin verot voidaan jaksottaa osittain myös vuoden 2017 puolelle.

Talletuksista maksettava korkotulon lähdevero on anonyymi vero, eikä sitä näy veroilmoituksessa. Sitä ei myöskään tarvitse erikseen maksaa minnekään vaan talletuspankki tilittää veron suoraan verottajalle. Osingot kotimaisista osakkeista maksetaan nettomääräisenä osakkeen omistajalle. Nämä näkyvät veroilmoituksella ja niistä on mahdollista tehdä verovähennyksiä. Luovutustappioita ei kuitenkaan voi vähentää osinkotuloista, vaan ainoastaan luovutusvoitoista.

Osakkeiden tai rahastojen luovutukset maksetaan kokonaisuudessaan tilille, ilman mitään ennakonpidätystä. Vasta koko vuoden yhteen laskettujen luovutusten voitot ja tappiot määrittelevät lopullisen maksettavan veron. Verovelvollinen voi maksaa veron ennakontäydennyksenä verottajalle etukäteen, milloin välttyään mahdollisilta koroilta mitä verottaja perii jos jäännösvero on yli 4750 euroa.

7 TULOKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoitus oli tutusta eläkejärjestelmään ja tutkia miten eläke muodostuu. Lisäksi tärkeä osa oli myös tuoda esille omaehtoisen eläkesäästämisen tärkeyttä ja esittää erilaisia keinoja siihen miten on mahdollista säästää omaa eläkettä varten.

Eläkeuudistus toteutuessaan 2017 nostaa eläkeikää entisestään ja eliniänodotteen mukaan nouseva eläkeikä luo tarkan eläkeiän hahmottamisen käytännössä mahdottomaksi. Oletusarvo on kuitenkin, että vuonna 1965 ja sitä myöhemmin syntyneiden eläkeikä nousee kahdella kuukaudella aina edelliseen ikäluokkaan verrattuna. Todellinen muutos kuitenkin tarkastetaan aina eliniänodotteen kehityksen mukaan. Tämän tarkoituksena on pitää työllisten ja eläkeläisten suhde vakaana.

Haasteena tässä on se, että vaikka ihmiset elävät pidempään kuin aikaisemmin, niin säilykö heidän työkykynsä vastaavasti pidempään. Voidaan ajatella, että työt ovat fyysisesti kevyempiä kuin aikaisemmin ja tästä syystä voidaan työskennellä vanhemmaksi. Työelämä myös muuttaa nopeampaa tahtia ja ei ole mahdottomuus että jää työttömäksi ennen eläkeikää, sen hetkistä työllisyystilannetta on tietenkin hankala arvioida, mutta tällä hetkellä uuden työpaikan löytäminen on suhteellisen haastavaa. Voidaan myös miettiä, että vaikka elinaika pitenee, johtuuko se pelkästään paremmista lääkkeitä ja terveydenhuollosta, kuin siitä että ihmisten työkyky olisi parantunut.

Omaehtoinen eläkesäästäminen on erittäin tärkeää eläkettä varten. Koska eläkeikä kasvaa ja eläkkeen määrä tuskin tulee kasvamaan tulevaisuudessa suuremmaksi. Ihmiset elävät pitempään ja sairauden hoitoon ja lääkkeisiin tulee kulumaan enemmän rahaa. On myös mahdoton tietää kuinka laaja julkinen terveyden huolto on kun oma eläkeikä vihdoinkin koittaa. Voi olla mahdollista, että jos haluaa nopeasti hoitoa, niin joutuu turvautumaan yksityiseen sektoriin. Myös palvelutalossa asuminen tulee yleistymään tulevaisuudessa.

Haastavassa tilanteessa ovat erityisesti pienituloiset joilla on hankala tulla toimeen nykyisillään tuloillaan. Jos on pitkään ollut työelämän ulkopuolella esimerkiksi työttömänä tai hoitamassa perhettä, niin tällä on merkittävä vaikutus eläkkeeseen. Jos ajatellaan ettei ole varaa säästää tässä elämäntilanteessa, niin tuloksia katsoessa pitäisi ajatella, ettei ole varaa olla säästämättä.

Taulukko 3 Tulokset

	Työeläke kuukaudessa	Omien eläkesäästöjen arvo	Omat eläkesäästöt 30 vuoden nostoajalla	Eläke yhteensä kuukaudessa
Sirpa	1 172 €	337 638 €	938 €	2 110 €
Pasi	1 802 €	125 197 €	348 €	2 150 €
Lasse	1 432 €	311 174 €	864 €	2 296 €

Taulukossa on esitetty lopputulokset kuinka suuri työeläke arvioilta voisi olla, tässä on oletuksena käytetty sitä, että palkka pysyy samana koko työuran ajan, tämä ei kuitenkaan ole näin mustavalkoista vaan palkka usein kasvaa työuran edetessä. Jos viettää aikaa pitempään työelämän ulkopuolella, sillä on suuri vaikutus maksettavaan työeläkkeeseen. Ansiotasokin vaikuttaa merkittävästi eläkkeeseen. On ollut puhetta myös eläkekatosta, eli tietyn summan ylittävää osaa eläkkeestä ei maksettaisi. Tällä pyritään osaltaan turvaamaan eläkejärjestelmän jatkuvuutta.

Omien eläkesäästöjen kerryttäminen on tärkeää ja pitkällä aikavälissä pienistäkin säästösummista saa kerrytettyä merkittäviä summia, kunhan säästöille saa riittävästi tuottoa. Esimerkissä Pasi on säästänyt kuukaudessa kymmenkertaisesti Lassen nähden, mutta koska Lassen saama tuotto on parempi ja sijoitusaika pitempi, hänellä eläkkeelle päästyään on kertynyt lähes kolminkertaisesti varallisuutta.

Lopputuloksessa on oletettu että eläkesäästöt nostettaisiin 30 vuoden aikana kuukausittain tasaerissä, esimerkiksi Sirpan tapauksessa hänen eläkkeellä saamansa tulo olisi suurempi kuin työelämässä saatu palkkatulo. Tästä nähdään, että pienikin panostus voi kymmenien vuosien aikana tuottaa merkittävän lopputuloksen. On myös huomioitava, että esimerkissä on oletus, että eläkkeelle jäätyään säästöille ei saisi mitään tuottoa vaan ne olisivat korottomalla tilillä. Todellisuudessa jos eläkeaika olisi esimerkiksi 30 vuotta, niin suurimman osan voisi pitää vielä tuottavissa sijoituksissa, joten parhaimmillaan voisi käyttää pelkästään sijoitusten tuottoja koskematta pääomaan.

Riskejä on toki miten sijoituksille käy säästöaikana tai eläkkeellä, koska niiden arvo voi myös heitellä jos ne ovat sijoitettuna johonkin riskipitoiseen kohteeseen. Pitää myös ottaa poliittinen

riski huomioon, sijoitusten ja säästöjen verotus voi muuttua ajan saatossa. Jos eläkejärjestelmään tapahtuu muutoksia johtuen nykyisen käytännön kestämydestä, voi olla että varallisuutta omistavien henkilöiden eläkettä pienennetään ja he joutuvat tulemaan toimeen omilla säästöillään.

Opinnäytetyön lopputulos on selkeä, jos haluaa turvata oman ja perheen elintason sekä mahdollisesti nauttia tulevista eläkepäivistä, niin täytyy aloittaa säästämään omaa eläkettä varten. Haasteina työn toteutukselle oli hyvien lähteiden vähyys. Myös eläkejärjestelmästä on helpposelkoista tietoa suhteellisen vaikea löytää.

Eläkejärjestelmä on jatkuvan muutoksen alla, enkä usko, että vuoden 2017 muutos jää lopulliseksi. Heikentävä huoltosuhte ja korkea työttömien osuus tuo omat haasteensa nykyisen järjestelmän kestävyteen. Nyt ensimmäistä kertaa on eläkemaksut eivät ole riittäneet maksettaviin eläkkeisiin, vaan on jouduttu turvautumaan kertyneisiin säästöihin. Tällainen systeemi ei ole kestävä, ja jos taloustilanne ei parane niin nykyisen kaltainen eläkejärjestelmä voi jäädä historiaan.

Työn aihealue oli erittäin laaja ja sen kaikista osa-alueista olisi voinut tehdä paljon laajemmat tutkimukset. Pyrin kuitenkin yksinkertaisuuteen ja jättämään epäolennaiset asiat opinnäytetyön ulkopuolelle. Mielestäni eläkkeen muodostuminen ja eläkeikä ovat suhteellisen helposti ymmärrettäviä. Olisin kaivannut lisäksi opinnäytetyöhön haastattelua asiaan perehtyneeltä asiantuntijalta, jolloin olisi saatu myös erilaisia näkökantoja asiaan. Säästämisestä ja verotuksesta raapaistiin vain pintaa ja niistä voisi laatia erilliset opinnäytetyöt, mutta pyrin tässä esittämään perusasiat mahdollisimman yksinkertaisesti.

Kokonaisuudessaan olen tyytyväinen opinnäytetyön lopputulokseen, siinä tulee esille kaikki tutkimuskysymykset ja vaikka asiat onkin käyty läpi esimerinomaisesti ja yksinkertaistaen, siinä saa hyvän yleiskuvan eläkejärjestelmään ja säästämisen maailman. Työtä voisi kehittää eteenpäin tekemällä erillisen oppaan eläkkeen määrästä ja sen kertymisen yksityiskohdista. Myös erilaisia sijoitusprofileja ja niiden tuottoa olisi voitu tässä tutkia enemmän.

LÄHTEET

Eläketurvakeskus. 2015. Laskelmat. Viitattu 4.3.2015,
http://www.etk.fi/fi/service/uusimmat_laskelmatulokset_%28pts%29/496/uusimmat_laskelmatulokset_%28pts%29 4.12.2014

Eläketurvakeskus. 2015. Eläkeuudistus. Viitattu 1.11.2015,
<http://www.elakeuudistus.fi/ajankohtaista/elakeika-nousee-portaittain.html?p43=4>

Kansaneläkelaitos. 2015. Takuueläke. Viitattu 20.10.2015, [Kela.fi/takuuelake](http://kela.fi/takuuelake)

Knüpfer, S. & Puttonen, V. 2012. Moderni rahoitus. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Nordea. 2015. Säästämisen laskin,
http://www.nordea.fi/Henkil%C3%B6asiakkaat/S%C3%A4%C3%A4st%C3%B6t/S%C3%A4%C3%A4st%C3%A4misen+tilit/S%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6llisen+s%C3%A4%C3%A4st%C3%A4misen+laskin/702484.html?WT.svl=mega-menu_saastot_most-popular-tool_saastamisen-laskin

Paasi M. 2014. 35- vuoden eläkesäästöt kymmenessä vuodessa,
<http://www.nordnetblogi.fi/35-vuoden-elakesaastot-kymmenessa-vuodessa-2/12/04/2014/>
30.9.2015

Pesonen M. 2011. Säästäjäsät sijoittajaksi. Saarijärvi: WSOYpro oy

Pörssisäätiö. 2015. Sijoitusrahasto-opas, <http://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2012/07/Sijoitusrahasto-opas.pdf>

Pörssisäätiö. 2015. Osakeopas, http://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2015/06/osakeopas_2015_e.pdf